

# **BIOGRAFICKO-NARATIVNÍ PŘÍSTUP KE SBĚRU A ANALÝZE DAT**

## **SOC932 Analýza dat/PSY027 Analýza dat – kvalitativní výzkum**

**Identifikace kurzu:** doktorské studium psychologie a sociologie, povinně volitelný (kredity B)

**Přednášející:** Mgr. et Mgr. Lenka Formánková, Ph.D.

**Seminární výuka:** Mgr. et Mgr. Lenka Formánková, Ph.D.; Mgr. Tereza Škubalová

### **Způsob zakončení kurzu:**

*zápočet:* aktivní účast na semináři, sběr biografických dat formou rozhovoru, četba povinné a doporučené literatury

*zkouška:* zpracování závěrečné práce

*hodnocení:* Celkem maximálně 30 bodů:

- |                             |                |
|-----------------------------|----------------|
| - aktivní účast na semináři | A 30 - 28 bodů |
| o jeden den 5 bodů          | B 27 - 25 bodů |
| o oba dny 10 bodů           | C 24 - 22 bodů |
| - písemná práce 0 - 20 bodů | D 21 - 19 bodů |
|                             | E 18 - 16 bodů |

**Kredity:** 15 kreditů

**Forma:** 7 hodin přednášek, 7 hodin seminářů, 5 hodin samostatná příprava na seminář (sběr a přepis dat)

### **Anotace:**

Cílem kurzu je seznámit studenty a studentky s biografickým přístupem v sociálních vědách, zvláště pak s biograficko-narativní interpretativní metodou Toma Wengrafa. V posledních čtyřiceti letech zaznamenaly sociální vědy významný obrat směrem k biografickým a autobiografickým metodám. Tato změna směrem k jedinci a k subjektivnímu vyprávěnému pojetí zkušenosti je reakcí na dlouhodobé upřednostňování pozitivistického modelu zkoumání, stavicím na objektivitě, generalizaci a pojetí jedince jako objektu. V rámci semináře budou nastíněny základní principy biografického rozhovoru a biografické analýzy. Budou diskutovány paradigmatická východiska, otázky subjektivity a objektivitě a etické premisy biografického výzkumu, stejně jako konkrétní techniky sběru a analýzy dat. V seminární části bude prostor k nácviku sběru biograficko-narativního rozhovoru, stejně jako následné úpravy dat a jejich analýzy. V neposlední řadě budou vysvětleny termíny jako SQIN, PIN „žití žité zkušenosti“ nebo „vyprávění vyprávěného příběhu“, klíčové v analytickém přístupu Tom Wengrafa.

## Domácí příprava na kurz:

1. Četba doporučené literatury (vyvěšena na stránkách kursu)
2. Zpracování osobní biografie do 6. 1. 2014 (max. 1NS)  
Představte se ostatním participantům/tkám kurzu. Zhodnoťte profesní/akademickou cestu, která vás přivedla k tomuto kurzu a vaše očekávání vzhledem ke kurzu/motivaci se kurzu zúčastnit. Nejde o profesní strukturované C.V., ale spíše o příběh/vyprávění. Zkuste ve své osobní biografii zodpovědět na otázku(y): *Jaká profesní/akademická cesta mě přivedla k zájmu o biografický/narativní výzkum? Jaké okolnosti mě přivedly k rozhodnutí zúčastnit se tohoto kurzu? Osobní biografie vložte do odevzdávání kurzu tak, abychom všichni věděli, na koho se můžeme těšit a jaká máme očekávání. Koncipujte biografii tak, aby její zveřejnění pro vás nebylo zraňující nebo jinak nepříjemné.*
3. Připravte se na úvodní představení účastníků/nic kurzu tak, aby vás (nás) nezradil čas. Na každého budou pouze 2 minuty. Důvodem tak omezeného času je skutečnost, že máme opravdu hodně nabitý program. Prostor na delší a osobnější představení se ostatním dává výše uvedená biografie. Zajímat mě budou následující informace:
  - i. jméno, obor, ročník studia, (profese)
  - ii. váš výzkumný záměr/téma disertace
  - iii. jedno klíčové očekávání (potřeba) vzhledem k workshopu
4. Čtvrtek odpoledne proběhne sběr biografického rozhovoru dle tématu vašeho výzkumu. Pokud například zkoumáte vliv diagnózy na profesní život lidí s obsesivně-kompulsivní poruchou, domluvte si s takovým člověkem dopředu schůzku na čtvrteční odpoledne. Pokud získáte rozhovor během čtvrtka, bude možné následující den pracovat s vašimi zkušenostmi. Ideálně by takový rozhovor měl trvat 1 až 1,5 hodiny. Pokud můžete, naplánujte si na čtvrteční odpoledne dostatek času. Pokud vám to nevyjde, můžete rozhovor sebrat jiný den, připravíte se ale o možnost vaše zkušenosti konzultovat. Ke sběru dat potřebujete diktafon nebo jiný elektronický přístroj s nahráváním

## Závěrečná práce:

Zpracujte analýzu jednoho samostatně sebraného biografického rozhovoru v rozsahu 5 - 8 normo-stran (1800 znaků včetně mezer = 1NS). Z rozhovoru nejprve pořídíte plný přepis. Po zhotovení přepisu přistoupíte k analýze, kterou zpracujete podle modelu „případové rekonstrukce“ Toma Wengrafa. Vypracujete přehledně jak biografickou (BDA), tak tematickou a narativní (TFA) analýzu zvoleného vyprávění.

Výsledek analýzy zpracujete do formy krátkého eseje s následující osnovou:

- úvod (představení zkoumaného tématu), 0,5 - 1 NS
- sběru dat a jejich analýza (popíšete výběr dotazované osoby, průběh rozhovoru a postup analýzy), 1 NS
- výsledky analýzy – rekonstrukce vyprávění, 3 - 5 NS
- závěry 0,5 - 1 NS

## ČASOVÝ PLÁN WORKSHOPU

ČTVRTEK 8. 1. 2015		
Časové rozmezí	Aktivita	Vyučovací /seminární hodina
9,45 – 9,50	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Představení vyučujících</li> <li>2. Představení náplně předmětu/sylabu</li> </ol>	
9,50 – 10,30	Představení účastníků/nic kurzu (instrukce viz výše)	1.
10,30 – 11,15	Úvod do biografického výzkumu <ul style="list-style-type: none"> <li>- Co si pod biografickým přístupem představit?</li> <li>- Jak se (ne)liší od narativního výzkumu?</li> <li>- Co vše lze biografickým (a narativním) přístupem zkoumat?</li> <li>- Jaké jsou typy biografického výzkumu?</li> <li>- Kdo se mu v České republice a ve světě biografickému a narativnímu přístupu věnuje?</li> </ul>	2.
11,15 – 11,30	Přestávka	
11,30 – 13,00	Technika biograficko-narativního rozhovoru <ul style="list-style-type: none"> <li>- Jak se ptát/facilitovat proces rozhovoru?</li> <li>- Jak formulovat úvodní otázku?</li> <li>- Na co se v rozhovoru zaměřovat a jaká témata rozvíjet?</li> <li>- Co jsou klíčová témata?</li> <li>- Jakou roli hrají příběhy o konkrétních událostech?</li> <li>- Jednotlivé fáze rozhovoru</li> </ul>	3.-4.
13,00 – 13,45	Oběd	
13,45 – 15,15	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Náhled zahájení biografického rozhovoru vedeného vyučující</li> <li>2. Nácvik vlastního biografického rozhovoru ve dvojicích/skupinách</li> </ol>	5.-6.
15,15 – 15,30	Přestávka	
15,30 – 16,15	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Reflexe zkušeností s vedením rozhovoru</li> <li>2. Příprava výzkumného tématu a úvodní otázky pro seminární práci – zadání úkolu</li> <li>3. Reflexe prvního dne workshopu</li> </ol>	7.

<b>PÁTEK 9. 12. 2015</b>		
<b>Časové rozmezí</b>	<b>Aktivita</b>	<b>Vyučovací /seminární hodina</b>
9,00 – 9,45	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Reflexe zkušeností se sběrem rozhovorů</li> <li>2. Přístupy k analýze biografických dat <ul style="list-style-type: none"> <li>– Jak lze biografická data analyzovat?</li> <li>– Jaké jsou jednotlivé přístupy narativní a biografické analýzy?</li> <li>– V čem se liší biografická a narativní analýza od jiných přístupů?</li> <li>– Otázky objektivity a subjektivity</li> </ul> </li> </ol>	8.
9,45 – 10,30	<ol style="list-style-type: none"> <li>1 Příprava dat pro biografickou analýzu <ul style="list-style-type: none"> <li>– Jak přepisovat biografická data?</li> <li>– Jaké jsou kroky přípravy přepisu pro analýzu?</li> <li>– Jakou roli hraje výzkumný problém/výzkumná otázka?</li> </ul> </li> <li>2 Otázky etiky zkoumání a anonymizace dat</li> </ol>	9.
10,30 – 10,45	Přestávka	
10,45 – 12,15	<ol style="list-style-type: none"> <li>1 Kroky/fáze analýzy vyprávění <ul style="list-style-type: none"> <li>– Analýza historických událostí</li> <li>– Analýza příběhu</li> <li>– Analýza žánru vyprávění</li> <li>– Analýza postav</li> </ul> </li> <li>2 Principy biograficko-narativní analýzy dle Toma Wengrafa <ul style="list-style-type: none"> <li>– V čem se liší od jiných autorů a v čem se od jiných autorů inspiruje?</li> <li>– Jaké jsou pozitiva a negativa tohoto přístupu?</li> <li>– Jaké jsou fáze analýzy a rekonstrukce vyprávění?</li> </ul> </li> </ol>	10. - 11.
12,15 – 13,00	Oběd	
13,00 – 14,30	<ol style="list-style-type: none"> <li>1 Návčik - analýza dat prezentovaného příběhu</li> </ol>	12. – 13.

	2 Analýza dat pomocí panelu – BNIM Toma Wengrafa	
15,15 – 15,30	Přestávka	
15,30 – 16,15	1 Závěrečné shrnutí 2 Reflexe obou dnů 3 Zopakování požadavků na úspěšné absolvování kurzu	14.

## LITERATURA

### Doporučená (dostupné v materiálech kursu):

FISCHER-ROSENTHAL, W.2000. Biographical work and biographical structuring in present-day societies. In: Chamberlayne, P, Bornat, J. Wengraf. T. (eds). „The turn to biographical methods in social science“, London: Routledge, pp. 140-164.

FORMÁNKOVÁ, L., A. KŘÍŽKOVÁ. 2013. „Někdy si zase říkáme, že bychom si měly pořídit společný dům někde na venkově... a pak začneme vymýšlet kde, aby to bylo nějak napůl cesty.“ in: D., Marková, L. Rovňanová (eds.). SEXUALITY VII: Rod, rodina, rodičovstvo – scenáře udržateľnej reprodukcie. Zborník vedeckých príspevkov. Bratislava: Ústav výskumu sociálnej komunikácie SAV. 1. vydanie. pp.17-31.

FORMÁNKOVÁ, L. 2011. „Tom Wengraf: Biograficko-narativní rozhovor je velmi mocná technika.“ Gender, rovné příležitosti, výzkum 12 (2): 53-57.

KŘÍŽKOVÁ, A., L. FORMÁNKOVÁ. 2012. “I would take any job, but...: Biographies of low-educated women at the intersection of class and gender”. Sociológia 44 (6): 651–677.

MERRILL, B., L. WEST, 2009: Using Biographical Methods in Social Research. London and Thousand Oaks: Sage (pp. 38-190).

ROSENTHAL, G., 2004. Biographical Research. In: Seale, C. – Gombo, G. - Gubrium, J.F. - Silverman, D. (eds.): Qualitative Research Practice. London: Sage, pp. 48-64.

WENGRAF, T. 2011a skripta - Materials Booklet ONE - INTERVIEWING (pp. 0-19)

WENGRAF, T. 2011b skripta - Materials Booklet TWO - INTERPRETATION (pp. 0-25)

WENGRAF, T. 2000. Uncovering the general from within the particular. In: Chamberlayne, P, Bornat, J. Wengraf. T. (eds). „The turn to biographical methods in social science“, London: Routledge, pp. 140-164.

**Volitelná:**

CLAUSEN, J. A. 1998. "Live Reviews and Life Stories." Pp. 189-212 in: J. Z. Giele, G. H. Elder (ed.) *Methods of Life Course Research: Qualitative and Quantitative Approaches*. London: Sage.

HUMPREY, R. - MILLER R. - ZDRAVOMYSLOVA, E. (eds.) 2003. *Biographical Research in Eastern Europe: altered lives and broken biographies*. Hampshire: Ashgate, pp. 50-70.

CHAMBERLAYNE, P. APITZSCH, U. BORNAT, J. (eds) 2004. *Biographical methods and professional practice*. Bristol: Policy Press, pp. 19-38.

KAUFMANN, J-C. 2010. *Chápající rozhovor*. Praha: SLON.

KŘÍŽKOVÁ, A., L. FORMÁNKOVÁ, M. VOHLÍDALOVÁ. 2014. "Intersection of Gender and Class in Socio-historical and Biographical Perspectives". *The International Journal of Interdisciplinary Social Sciences: Annual Review*, 8, online <http://ijiar.cgpublisher.com/product/pub.285/prod.10>.

KŘÍŽKOVÁ, A., MAŘÍKOVÁ H., HAŠKOVÁ, H., FORMÁNKOVÁ, L. 2011: *Pracovní dráhy žen v České republice*. Praha: Slon.

MAYER, K. U. 2009. "New Directions in Life Course Research." *Annual Review of Sociology* (35): 413-433.

MCADAMS, D. P. 2005. "Studying Lives in Time: A Narrative Approach." Pp. 237-258 in: R. Levy, P. Ghisletta, J.-M. L. Goff, D. Spini, E. Widmer (ed.) *Towards an Interdisciplinary Perspective on the Life Course*. Oxford: Elsevier.

RUSTIN, M., CHAMBERLAYNE, P., WENTGRAF, T. (eds.) 2002. *Biography and Social Exclusion in Europe: experiences and life journeys*. Bristol: The Policy Press.

SINGER, J. A. 2004. "Narrative identity and meaning Making Across the Adult Lifespan. An introduction." *Journal of Personality* (72): 437-459.